

**UNIVERSITATEA
„ALEXANDRU IOAN
CUZA” DIN IAȘI
FACULTATEA DE
LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ
DE STUDII FILOLOGICE**

**UNIVERSITÉ D'ORLÉANS
ÉCOLE DOCTORALE
HUMANITÉS ET
LANGUES
LABORATOIRE
LIGÉRIEN DE
LINGUISTIQUE**

**LE NOUCHI SUR FACEBOOK : DE LA MISE EN
ÉCRITURE À LA MISE EN SCÈNE DU
NON-STANDARD IVOIRIEN**

**(„Nouchi pe Facebook: de la punerea în scris la punerea în
scenă a varietății ivoriene”)**

Rezumatul tezei de doctorat

Conducători de doctorat:

Prof. univ. dr. habil. Felicia DUMAS

Professeure des universités HDR Katja PLOOG

Doctorandă:

Aelenei M. Andreea Ioana

Iași

2026

Cuprins

Remerciements.....	9
Table des abréviations.....	10
INTRODUCTION.....	11
PARTIE I : UN DOUBLE TERRAIN, IVOIRIEN ET NUMERIQUE.....	16
Chapitre 1 : Le contexte socionumérique.....	17
1.1 Autour de la communication numérique.....	17
1.1.1 Le langage à l'ère numérique.....	17
1.1.2 La communication médiée par les technologies numériques.....	18
1.2 Les réseaux socionumériques : un terrain à part.....	22
1.2.1 Médias et réseaux socionumériques.....	22
1.1.2.1.1 Le Web 2.0 et les médias.....	22
1.1.2.1.2 Des réseaux sociaux aux réseaux socionumériques	24
1.1.2.1.3 Communiquer sur les RSN.....	25
1.2.2 La plateforme Facebook.....	28
1.2.2.1 La place de Facebook parmi les RSN.....	28
1.2.2.2 L'architecture de la plateforme.....	30
1.2.2.2.1 Les posts.....	30
1.2.2.2.2 Les commentaires.....	33
1.3 L'écriture numérique native.....	37

1.3.1 Approches de l'écriture numérique.....	37
1.3.1.1 L'oralité des écrits numériques.....	38
1.3.1.2 Stratégies scripturales non standard.....	39
1.3.1.3 Le discours numérique natif sur Facebook.....	45
1.3.2 Une communication plurimodale.....	47
1.3.2.1 Les émojis.....	48
1.3.2.2 Les autres graphicons.....	50
1.4 Identité numérique et construction de l'éthos.....	52
1.4.1 Discours et identité.....	53
1.4.2 L'identité numérique.....	54
1.4.2.1 Identité et visibilité sur Facebook.....	54
1.4.2.2 La plurimodalité de l'éthos numérique.....	56
1.5 Conclusion.....	57
Chapitre 2 : Le terrain sociolinguistique.....	58
2.1 Le terrain ivoirien.....	59
2.1.1 Le français en Afrique.....	59
2.1.2 Le cas ivoirien.....	60
2.2 La vernacularisation du français en Côte d'Ivoire	61
2.2.1 Le français populaire ivoirien.....	61
2.2.2 L'émergence du nouchi.....	63
2.2.3 Un non-standard vernaculaire.....	65
2.3 La diversité linguistique ivoirienne.....	67

2.3.1 La carte des langues ivoiriennes.....	67
2.3.2 Les véhiculaires ivoiriens.....	71
2.3.2.1 Le dioula.....	71
2.3.2.2 Le baoulé.....	73
2.3.3 La gestion de la diversité linguistique.....	74
2.3.3.1 La place centrale du français dans les politiques linguistiques.....	74
2.3.3.2 Les langues ivoiriennes dans l'enseignement.....	75
2.3.3.3 Les langues ivoiriennes dans les médias.....	77
2.3.4 Pratiques linguistiques de contact.....	78
2.3.4.1 Distinctions théoriques.....	78
2.3.4.2 Le nouchi : variété issue du contact.....	78
2.3.4.3 Des pratiques hétérogènes.....	79
2.4 Noms, normes et attitudes.....	82
2.4.1 Nommer le non-standard.....	82
2.4.2 Normes et attitudes.....	84
2.4.2.1 Les normes du français en Côte d'Ivoire.....	84
2.4.2.2 Normes et écriture.....	85
2.5 Conclusion.....	89
PARTIE II : CONSTITUTION DU CORPUS.....	90
Chapitre 3 : La pré-enquête.....	91
3.1 La nécessité d'une pré-enquête.....	91

3.2 Déroulement des entretiens et méthodologie de traitement.....	92
3.2.1 La collecte des données.....	92
3.2.1.1 Considérations préliminaires.....	92
3.2.1.2 La grille d'entretien.....	93
3.2.1.3 Le déroulement des entretiens.....	95
3.2.2 Préparation et traitement des données.....	97
3.2.2.1 La transcription des entretiens.....	97
3.2.2.2 Les acquis de la pré-enquête.....	99
3.2.3 Stockage et diffusion des données.....	101
Chapitre 4 : Le corpus Facebook.....	103
4.1 Le choix des sous-corpus.....	103
4.1.1 Nash.....	106
4.1.2 Gbich Le Journal D'humour.....	108
4.1.3 Abidjan.net.....	111
4.1.4 Nouchi.com.....	113
4.1.5 La composition du corpus.....	114
4.2 La collecte des données.....	115
4.2.1 La démarche technique.....	115
4.2.2 Questionnements éthiques.....	119
4.3 Contraintes de la plateforme et limites du corpus.....	122
4.4 Traitement et analyse du corpus.....	126

4.4.1 L'annotation semi-automatique sur TXM.....	127
4.4.1.1 L'annotation automatique avec TreeTagger.....	128
4.4.1.2 L'annotation semi-automatique du lexique non standard.....	129
4.4.2 L'automatisation des requêtes avec Python.....	131
4.4.2.1 L'analyse quantitative du lexique.....	132
4.4.2.2 L'analyse quantitative de la graphie.....	134
PARTIE III : PRATIQUES ET FONCTIONS DU NON-STANDARD IVOIRIEN SUR FACEBOOK	136
Chapitre 5 : Représentations et attitudes sur le non-standard	137
5.1 Le « nouchi » - un terme polysémique.....	137
5.1.1 Le nouchi selon nos informateurs.....	137
5.1.2 Le terme « nouchi » dans le corpus.....	140
5.2 Emplois du terme « nouchi » à valeur méta-discursive	143
5.2.1 Contextes.....	144
5.2.2 Fonctions.....	147
5.3 Dénominations et pratiques.....	148
5.4 Le non-standard ivoirien versus le français standard	154
5.4.1 Les représentations des locuteurs-scripteurs.....	155
5.4.2 Les attitudes des locuteurs-scripteurs.....	157
5.5 Vers une communauté discursive ivoirienne.....	161

Chapitre 6 : Particularités lexicales ivoiriennes dans le discours numérique..... 164

6.1 Les dictionnaires du (français) ivoirien.....	165
6.1.1 Kadi (2017).....	165
6.1.2 Atsé-N'cho (2017).....	166
6.1.3 Nouchi.com : le dictionnaire collaboratif.....	166
6.1.4 Le Dictionnaire ivoirien en ligne.....	169
6.1.5 Lafage (2002).....	170
6.2 Le lexique ivoirien dans le corpus.....	171
6.2.1 Caractérisation générale.....	172
6.2.2 Nature et fréquence du lexique répertorié.....	174
6.2.2.1 Le lexique à fréquence très élevée.....	175
6.2.2.2 Le lexique à fréquence élevée.....	176
6.2.2.3 Le lexique à fréquence moyenne.....	183
6.2.3 Le lexique ivoirien dans les trois sous-corpus.....	190
6.2.3.1 Répartition générale du lexique.....	190
6.2.3.2 Le lexique ivoirien dans ABJ.....	192
6.2.3.2.1 Caractéristiques générales.....	192
6.2.3.2.2 Répartition à travers les posts.....	194
6.2.3.3 Le lexique ivoirien dans GBI.....	194
6.2.3.3.1 Caractéristiques générales.....	194
6.2.3.3.2 Répartition à travers les posts.....	196
6.2.3.4 Le lexique ivoirien dans NAS.....	199

6.2.3.4.1 Caractéristiques générales	199
6.2.3.4.2 Répartition à travers les posts	200
6.2.4 Répartition du lexique par locuteurs-scripteurs	203
6.3 Le lexique non répertorié dans les dictionnaires	205
Chapitre 7 : La mise en écriture du non-standard	211
7.1 Graphies non standard dans l'écriture numérique	211
7.1.1 Les graphies non standard involontaires	212
7.1.2 Stratégies graphiques numériques	217
7.2 Écrire le nouchi : normes et pratiques	220
7.2.1 Quel système d'écriture pour le nouchi ?	220
7.2.2 Les choix des scripteurs	224
7.2.2.1 Typologie de la variation	224
7.2.2.1.1 Alternance entre graphèmes correspondant au même phonème ou à des phonèmes proches	224
7.2.2.1.1.1 Alternances entre graphèmes correspondant à des phonèmes vocaliques	225
7.2.2.1.1.2 Alternances entre graphèmes correspondant à des phonèmes consonantiques	226
7.2.2.1.2 Alternances au niveau des diacritiques	229
7.2.2.1.3 Alternances dans la segmentation	230
7.2.2.1.4 Suppression ou ajout d'un graphème muet	231

7.2.2.1.4.1 Alternances autour du graphème <r>.....	231
7.2.2.1.4.2 Alternances autour du graphème <h>.....	232
7.2.2.1.5 Alternances liées aux stratégies d'écriture numérique.....	233
7.2.2.1.6 Alternances morphologiques.....	233
7.2.2.1.7 Bilan : les alternances graphiques en nouchi	234
7.2.2.2 Dispersion des variantes.....	235
7.2.3 Les graphies régionalisantes.....	239
Chapitre 8 : La mise en scène du nouchi dans l'interaction.....	245
8.1 L'éthos-type « nouchi » : les posts de Nash.....	245
8.1.1 Maîtrise, validation et créativité du lexique nouchi	246
8.1.2 Stratégies graphiques contre-standard.....	248
8.1.3 Aspects pragmatiques de l'usage du non-standard	250
8.2 Le <i>gbonhi</i> versus les <i>bôyôrôdjans</i>	253
8.2.1 Les frontières de la communauté.....	253
8.2.2 La construction de l'éthos « nouchi ».....	255
8.2.2.1 L'éthos « nouchi » montré.....	256
8.2.2.1.1 L'éthos performatif.....	256
8.2.2.1.2 L'éthos suggéré.....	258
8.2.2.2 L'éthos « nouchi » dit.....	260

8.2.3 Postures des locuteurs-scripteurs.....	261
8.3 L'éthos discursif « nouchi » entre l'écrit et l'oral	262
8.3.1 Dynamique de l'interaction orale et postures des locuteurs.....	263
8.3.2 Éléments linguistiques mis en scène.....	266
CONCLUSION GENERALE.....	270
Références bibliographiques.....	274

Rezumat

Una dintre particularitățile comunicării digitale este capacitatea sa de a depăși frontierele. Web-ul are menirea de a conecta indivizi și comunități independent de spațiul fizic care le separă, cu singura condiție a existenței unui cod comun. Limbile vehiculare majore sunt, prin urmare, privilegiate în ceea ce privește prezența pe Internet. Ce se întâmplă, însă, cu vorbitorii diverselor limbi și varietăți vernaculare? În ce măsură comunitățile lingvistice se (re)construiesc în comunicarea pe Internet?

Lucrarea de față analizează dinamica discursivă specifică unei comunități francofone periferice în mediul digital, prin prisma utilizării unei varietăți vernaculare în comunicarea scrisă pe rețelele sociale. În contextul reconfigurării recente a francofoniei mondiale, din ce în ce mai concentrată în zona Africii subsahariene, și al unei utilizări generalizate a dispozitivelor de comunicare digitală la nivel global, apare întrebarea în ce mod vorbitorii varietăților regionale de franceză își mobilizează varietatea lingvistică vernaculară în comunicarea scrisă digitală, afișându-și astfel apartenența la comunitate.

Abordăm această problemă bazându-ne pe cunoștințele recente din analiza discursului digital (Marcoccia 2016; Paveau 2017), într-o analiză axată pe nouchi, varietate lingvistică non-standard din Côte d'Ivoire, emblematică pentru dinamica francofoniei africane (Lafage 1991; Ploog 2002; Kadi 2017). Lucrarea e structurată în trei părți: prima (capitolele 1 și 2) aduce împreună dezbaterea asupra comunicării digitale scrise și cea asupra varietăților ivoriene de franceză. Partea a doua a lucrării (capitolele 3 și 4) vizează demersul metodologic adoptat, iar cea de-a treia parte (capitolele 5-8) prezintă analiza detaliată a uzului varietății ivoriene pe Facebook și a dinamicii comunității discursive astfel constituite.

În primul capitolul sunt detaliate particularitățile comunicării digitale, cu precădere pe rețelele sociale, platforme pe care utilizatorii au posibilitatea de a reconstrui legăturile preexistente în afara spațiului virtual, dar și a crea altele noi. Perspectiva pe care o adoptăm asupra comunicării pe rețelele sociale e cea a „discursului digital nativ” (Paveau 2017), abordat prin prisma legăturii indisociabile între aspectul lingvistic și cel tehnologic. Se pune deci problema impactului tehnologiei asupra uzului

varietății vernaculare, nouchi în cazul de față. Lucrarea explorează particularitățile comunicării pe Facebook și modul în care structura tehnologică a platformei influențează conceperea discursului și organizarea interacțiunilor. Un aspect esențial în cercetarea de față e reprezentat de scrierea pe dispozitivele digitale, influențată la rândul său de diverși parametri tehnologici. Acest aspect e analizat prin prisma distincției propuse de Koch și Oesterreicher (1985) între comunicarea scrisă și cea orală, din punct de vedere *modal*, respectiv *conceptual*. Astfel, capitolul explorează ipoteza conform căreia discursul digital scris, în special pe rețelele sociale, marcate de aspecte ale oralității conceptuale și de caracterul profund plurimodal al comunicării, constituie de fapt o a treia categorie conceptuală, și anume cea digitală. În cele din urmă, capitolul propune o perspectivă asupra noțiunii de identitate digitală, în vederea analizei identității (socio)lingvistice ivoriene, pusă în scenă prin intermediul practicilor lingvistice ale vorbitorilor de nouchi în spațiul virtual.

Cel de-al doilea capitol explorează caracterul vernacular al varietății ivoriene non-standard. Pentru a

înțelege dinamica actuală a uzului acestei varietăți pe Internet, propunem înainte de toate o prezentare generală a evoluției limbii franceze în Côte d’Ivoire, evoluție ce se distinge de alte teritorii francofone din Africa printr-o „aclimatizare” (Calvet 2010) a francezei mai profundă decât în alte foste colonii. Dincolo de uzul francezei ca limbă oficială încă de la momentul obținerii independenței, această limbă e adoptată de populație în cadrul comunicării interetnice, cu precădere la Abidjan, capitală economică în plină expansiune demografică. Pe baza acestei franceze vehiculare se dezvoltă nouchi, argou al populațiilor marginale, marcat de împrumuturi din limbile locale și prin creații lexicale hibride. Dacă la început acest argou e apanajul delincvenților și al adolescenților ce abandonează sistemul școlar, cuvintele din nouchi se răspândesc treptat în franceza ivoriană în curs de vernacularizare, care spre finalul anilor 1990 corespunde unui ansamblu de practici heterogene (Ploog 2000), situate, pe fondul multilingvismului autohton, la limita dintre *code switching*, *code mixing* și *fused lect* (Auer 1999). Depășind statutul de argou, nouchi devine treptat un simbol al identității ivoriene, fiind adoptat de

populație în lipsa unei limbi unice vorbite în întreaga țară. Capitolul explorează, de asemenea, evoluția atitudinilor față de această varietate, în paralel cu atitudinile față de limba franceză standard, percepută de vorbitorii ivorieni ca exogenă și rigidă. Problema scrisului constituie un aspect esențial din acest punct de vedere, dată fiind situația de diglosie între franceza standard și nouchi: scrierea, transmisă în cadrul sistemului școlar și dependentă de norma academică, e percepută în general prin asociere cu franceza standard, în timp ce nouchi reprezintă o varietate orală. Însă comunicarea digitală scrisă bulversează această dihotomie, iar principalul obiectiv al lucrării de față e acela de a determina normele implicite ale scrierii digitale în nouchi. Pentru a răspunde la această întrebare, e analizat un corpus compus din postări și comentarii pe Facebook, în jurul unor pagini ivoriene.

Pentru a asigura caracterul reprezentativ al corpusului constuit, o pre-anchetă a fost realizată inițial, detaliată în capitolul al treilea. La pre-anchetă, care s-a desfășurat sub forma a două interviuri colective, au participat studenți ivorieni din Orléans, membri ai unei asociații studiantine, care au vorbit despre practicile

digitale ale comunității ivoriene, precum și despre importanța varietății nouchi în comunicarea cu grupul de apartenență. Interviuurile au permis, în primul rând, constituirea unui corpus Facebook reprezentativ, pe baza indicațiilor privind paginile și tipurile de conținut preferate de membrii comunității ivoriene. În al doilea rând, ancheta a adus lămuriri cu privire la dinamica lingvistică actuală și la reprezentările și atitudinile vorbitorilor față de nouchi, informații ce au substituit într-o oarecare măsură absența de date recente privind practicile lingvistice din Côte d’Ivoire.

Capitolul al patrulea e dedicat constituirii corpusului digital – e explicată alegerea a trei pagini Facebook ivoriene cu tematici diferite, reprezentând prin urmare diversitatea socială și lingvistică ivoriană: o pagină de știri, de interes general în Côte d’Ivoire, o pagină de umor ce își propune deschis promovarea culturii ivoiriene, în fine, o pagină asociată unei artiste rap cunoscute la nivel internațional pentru cântecele în nouchi. Capitolul detaliază etapele de colectare și prelucrare a datelor incluse în corpus, precum și aspectele tehnice, etice și juridice asociate. În măsura în care programele

specializate în exportul de corpus și cele de textometrie s-au dovedit insuficiente sau inadaptate cerințelor prezentei cercetări, a fost utilizată o serie de scripturi Python (Hammond 2020), atât în etapa de colectare, cât și în cea de prelucrare a corpusului.

Partea a treia a lucrării prezintă analiza uzului varietății ivoriene de franceză în discursul digital, pe baza corpusului astfel constituit. Metadiscursul asupra varietății vernaculare e examinat într-o primă etapă, înainte de a studia formele pe care aceasta le prezintă în comunicarea pe Facebook și rolul acestora în structurarea comunității discursive. Astfel, capitolul al cincilea e structurat în jurul reprezentărilor și atitudinilor legate de nouchi, așa cum reies din comentariile din corpus. Având în vedere caracterul heterogen al acestei varietăți, analiza discursului epilingvistic și metalingvistic pune în lumină ceea ce utilizatorii platformei asociază cu termenul „nouchi”: dincolo de practicile lingvistice, acesta face trimitere la o comunitate de vorbitori reunită, desigur, prin intermediul unui cod comun, dar și al unor valori comune. Alți termeni precum „franceza ivoriană” sau „argoul ivorian” sunt folosiți în alternanță cu termenul „nouchi”

pentru a denumi practicile non-standard asociate vorbitorilor ivorieni. Capitolul propune o analiză amănunțită a câtorva postări și comentarii în care utilizatorii platformei identifică secvențe în nouchi, argumentând că e vorba de practici diverse, marcate totuși de prezența unui vocabular specific, dificil de înțeles de către francofonii nefamiliarizați cu acesta. Se schițează astfel ideea unei comunități discursive a cărei coeziuni ține de adoptarea codului comun, dar și de excluderea, uneori explicită, a *celorlalți*.

Capitolul al șaselea propune o analiză a vocabularului asociat varietății ivoriene și prezent în corpusul studiat. Creațiile lexicale hibride reprezintă un element emblematic pentru nouchi (Lafage 1991), alături de împrumuturile din diverse limbi ivoriene, africane (și nu numai), dar și de termenii de origine franceză utilizați cu un sens diferit, motiv pentru care prezența sa în corpus e studiată în detaliu. Diverse dicționare ale varietății ivoriene de franceză sunt mobilizate în vederea analizei: atât dicționare constituite de către specialiști (Lafage 2002, Kadi 2017, Atsé-N'cho 2017), cât și dicționare colaborative prezente *online*, bazate pe contribuția

vorbitorilor, prezentând deci un caracter mai puțin sistematic, însă beneficiind de o actualizare constantă (nouchi.com, dictionnaireivoirien.com). Analiza corpusului vizează determinarea atât a câmpurilor semantice recurente, cât și a diferențelor prezente între diferitele contexte de comunicare, reprezentate de cele trei pagini cu specific diferit. În plus, studiul frecvenței vocabularului e întreprins în vederea degajării unor contexte cu frecvență ridicată, supuse ulterior unei analize amănunțite. Concluziile acestui capitol includ, pe de o parte, concentrarea majorității lexicului nouchi în sub-corpusul dedicat paginii artistei ivoriene ce promovează această varietate lingvistică, iar pe de altă parte, prezența generalmente răspândită a unor conectori și interjecții provenind din limbile ivoriene și semnalate ca făcând parte din vocabularul nouchi de către dicționarele consultate. Pe lângă lexicul consacrat drept nouchi, mai e studiată o serie de lexeme recurente în corpus și care pot fi asociate vorbitorilor ivorieni – unele dintre ele par a fi evoluat în contextul comunicării digitale.

Vocabularul nouchi fiind constituit dintr-o majoritate de termeni de altă origine decât cea franceză –

împrumuturi, termeni compuși sau derivați cu ajutorul unor morfeme de origini diferite (Atsé-N'Cho 2016) – se pune problema ortografiei acestora, în absența unei norme de referință. Punerea în scris a varietății ivoriene presupune improvizarea *ad hoc* a unei norme, prin adaptarea celei cunoscute de către vorbitori, și anume sistemul ortografic al limbii franceze. Capitolul al șaptelea propune, în primul rând, o analiză a grafiei termenilor nouchi identificați în capitolul precedent. Variabilitatea acestor termeni, atestată prin numeroase exemple în corpus, e determinată de doi principali factori: absența unei norme stabilizate (ceea ce conduce la apariția unor forme alternative, bazate pe sistemul ortografic al limbii franceze) și contextul digital de comunicare (particularitățile scrierii pe dispozitive digitale, precum diverse substituții, abrevieri, repetiții de grafeme etc. se întâlnesc inclusiv în cazul vocabularului nouchi, contribuind astfel la caracterul variabil al ortografiei). Punerea în scris a acestei varietăți e prin urmare condiționată de contextul digital în care se produce. Unele tendințe spre normalizarea grafiei sunt, totuși, prezente. În al doilea rând, sunt tratate în acest capitol grafiile

non-standard ale unor termeni francezi, care fac trimitere la diverse particularități fonetice ale varietății ivoriene. Vorbitorii de nouchi încearcă să pună în scris nu numai lexicul specific, ci și alte aspecte definitorii pentru varietatea vernaculară.

Capitolul al optulea reunește, în cele din urmă, diferitele elemente studiate în capitolele precedente, propunând spre analiză o serie de contexte marcate de punerea în scenă a identității „nouchi” în comunicarea pe Facebook. Acest ultim capitol face, prin urmare, legătura între practici și atitudini, între punerea în scris și punerea în scenă a varietății ivoriene. În discursul digital, vorbitorii mobilizează diverse elemente lingvistice non-standard, asociate varietății regionale, pentru a-și construi un *ethos* (Amossy 2010) ivorian și pentru a-și afirma în acest mod apartenența la comunitate. Sunt scoase în evidență, în plus, diferențele dintre punerea în scenă a acestei varietăți în comunicarea orală (în interviurile realizate în cadrul pre-anchetei) și în cea digitală – în cea din urmă, absența elementelor non- și paraverbale e substituită prin diverse strategii grafice, susceptibile de a deveni mărci regionale.

Locul pe care îl ocupă nouchi în comunicarea pe rețelele sociale – periferic prin prisma macro-francofoniei, însă central pentru vorbitorii săi – este, prin urmare, indisociabil de (re)constituirea comunităților discursive, pentru membrii cărora uzul varietății vernaculare nu reprezintă numai un cod comun necesar comunicării, ci și un element esențialmente identitar, un obiect al punerii în scenă și un vector al apartenenței. Varietatea ivoriană nu e pur și simplu transpusă în scris odată cu deplasarea comunicării în spațiul virtual, ci remodelată, deoarece constrângerile cadrului digital de comunicare invită la regândirea și renegocierea normelor.

Bibliografie selectivă

Aboa, Alain Laurent Abia. 2008. « La Francophonie ivoirienne: Enjeux politiques et socioculturels ». *Documents pour l'histoire du français langue étrangère ou seconde*, n° 40/41 (janvier): 163-78. <https://doi.org/10.4000/dhfiles.123>.

Aelenei, Andreea Ioana. 2024b. « Une rencontre inattendue : nouchi, discours religieux et réseaux sociaux ». *Interstudia*, n° 36: 63-73.

Aelenei, Andreea Ioana, et José Adrián Ceballos Dávalos. 2024. « La polyphonie dans un petit récit sur Facebook : raconter une histoire à plusieurs claviers ». *Revue Roumaine d'Études Francophones*, n° 16. https://arduf.ro/wp-content/uploads/2025/06/Aelenei_Ceballos-Davalos.pdf.

Ahua, Bernard, et Alain Coulibaly. 1986. « Nouchi. Langage branché d'origine inconnue ». *Fraternité Matin* (Abidjan), septembre 3.

Ahua, Mouchi Blaise. 2007. « Élaborer un code graphique pour le nouchi: une initiative précoce. » *Le français en Afrique*, n° 22: 183-98.

Amossy, Ruth. 2010. *La présentation de soi*. Presses Universitaires de France. <https://doi.org/10.3917/puf.amoss.2010.01>.

Anis, Jacques. 2002. « Communication électronique scripturale et formes langagières ». *Réseaux humains/Réseaux technologiques*, n° 4: 57-70.

Atsé-N'Cho, Jean-Baptiste. 2016. « Francophonie ivoirienne et créativité lexicale: comment “fabrique-t-on” les mots en nouchi ? » In *Despre argou în secolul XXI*, édité par Rachele Raus et Laurențiu Bala. Universitaria.

Atsé-N'cho, Jean-Baptiste. 2017. *Dictionnaire nouchi-français*.
<https://pagesperso.ls2n.fr/~enguehard-c/DiLAF/dicos/nou/seg/liste.xml>.

Auer, Peter. 1999. « From Codeswitching via Language Mixing to Fused Lects: Toward a Dynamic Typology of Bilingual Speech ». *International Journal of Bilingualism* 3 (4): 309-32.
<https://doi.org/10.1177/13670069990030040101>.

Badin, Flora, Caroline Cance, Céline Dugua, Layal Kanaan-Caillol, Anne-Lyse Minard, et Katja Ploog. 2022. « Les données orales en linguistique: Questions éthiques et cadre juridique ». *Bulletin de l'AFAS* 48: 158-81.
<https://doi.org/10.4000/afas.7496>.

Baggioni, Daniel, et Marie-Louise Moreau. 1997. « Norme ». In *Sociolinguistique: les concepts de base*, 2. éd, édité par Marie-Louise Moreau. Psychologie et sciences humaines 218. Mardaga.

Bal, Willy. 1984. « Présentation de l'Inventaire des particularités lexicales du français en Afrique noire ». Académie royale de langue et de littérature françaises de Belgique.
<https://www.arllfb.be/ebibliotheque/communications/bal10111984.pdf>.

Blondeau, Hélène, et Mireille Tremblay. 2022. « Écrire Son Vernaculaire: Variation et Normes Communautaires Dans Les Messages Textes En Français Québécois ». *Journal of French Language Studies* 32 (2): 120-44.
<https://doi.org/10.1017/S0959269522000096>.

Boutin, Béatrice Akissi. 2002. « Description de la variation : Etudes transformationnelles des phrases du français de Côte d'Ivoire ». Université Stendhal - Grenoble III.
<https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-00736883>.

Boutin, Béatrice Akissi, et Jérémie N'Guessan Kouadio. 2015. « Le nouchi c'est notre créole en quelque sorte, qui est parlé par presque toute la Côte d'Ivoire ». In *Dynamique des français africains : entre le culturel et le linguistique*, édité par Peter Blumenthal. Peter Lang.

Boutin, Béatrice Akissi, et Jérémie N'Guessan Kouadio. 2024. *Le français de Côte d'Ivoire: contexte, norme et variation*. Éditions F.H.B.

Boyd, Danah M., et Nicole B. Ellison. 2007. « Social network sites : Definition, history, and scholarship ». *Journal of Computer-Mediated Communication* 13 (1): 210-30.

Calvet, Louis-Jean. 2007. *L'argot: Que sais-je ?* Presses Universitaires de France.
<https://doi.org/10.3917/puf.calve.2007.01>.

Calvet, Louis-Jean. 2010. *Histoire du français en Afrique: une langue en copropriété?* Avec Organisation internationale de la francophonie. Collection « Le français, langue partenaire ». Ecriture.

Cougnon, Louise-Amélie, et Gudrun Ledegen. 2010. « “c’est écrire comme je parle”. Une étude comparatiste des variétés du français dans l’écrit sms ». In *Les Voix des Français. Volume 2 : En parlant, en écrivant*, édité par Michaël Abecassis et Gudrun Ledegen. Peter Lang.

Dictionnaire Ivoirien. s. d. « Dictionnaire Ivoirien Collaboratif ». Consulté le 6 février 2026.
<https://dictionnaireivoirien.com/>.

Dumas, Felicia. 2010. *Plurilinguisme et éducation en français. Réflexions théoriques et analyses de cas*. Junimea.

Dürscheid, Christa. 2020. « Schreiben in Sozialen Medien: Bestandsaufnahme und Perspektiven ». In *Deutsch in Sozialen Medien*, édité par Konstanze Marx, Henning Lobin, et Axel

Schmidt. De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110679885-003>.

Ess, Charles, et The AoIR ethics working committee, éd. 2002. « Ethical decision-making and Internet research : Recommendations from the AoIR ethics working committee ». novembre 27. <http://aoir.org/reports/ethics.pdf>.

Gadet, Françoise. 1997. *Le français ordinaire*. 2. éd., rev. Augm. U Série linguistique 375. Colin.

Goffman, Erwing. 1996. *La présentation de soi*. La mise en scène de la vie quotidienne / Erwing Goffman 1. Ed. de Minuit.

Greenberg, Joseph H. 1963. *The Languages of Africa*. Bloomington.

Gumperz, John Joseph. 1989. *Sociolinguistique interactionnelle: une approche interprétative*. Univ. de la Reunion [u.a.].

Hammond, Michael. 2020. *Python for Linguists*. Cambridge University Press.

Herring, Susan. 2011. « Discourse in Web 2.0: Familiar, reconfigured, and emergent ». In *Discourse 2.0. Language and the new media*, édité par Deborah Tannen et Anna Marie Trester. Georgetown University Press.

Kadi, Germain-Arsène. 2017. *Le nouchi de Côte d'Ivoire : dictionnaire et anthologie. Plus de 1000 mots et expressions usuels*. Études africaines. L'Harmattan.

Koch, Peter, et Wulf Oesterreicher. 1985. « Sprache der Nähe - Sprache der Distanz: Mündlichkeit und Schriftlichkeit im Spannungsfeld von Sprachtheorie und Sprachgeschichte ». *Romanistisches Jahrbuch* 36: 15-43. <https://doi.org/10.15496/PUBLIKATION-20410>.

Kouadio, Jérémie N'Guessan. 1990. « Le nouchi abidjanais, naissance d'un argot ou mode linguistique passagère? » *Cahiers Ivoiriens de Recherche Linguistique* 30: 373-83.

Labov, William. 1972. *Sociolinguistic Patterns*. University of Pennsylvania Press.

Lafage, Suzanne. 1991. « L'argot des jeunes Ivoiriens, marque d'appropriation du français? » *Langue française* 90 (1): 95-105. <https://doi.org/10.3406/lfr.1991.6198>.

Lafage, Suzanne. 1998. « “Le français des rues”, une variété avancée du français Abidjanais ». *Faits de langues* 6 (11): 135-44. <https://doi.org/10.3406/flang.1998.1205>.

Lafage, Suzanne. 2002. *Le lexique français de Côte-d'Ivoire*. ILF-CNRS. <http://www.unice.fr/bcl/ofcaf/16/16.html>.

Ledegen, Gudrun. 2013. « Normes ». In *Sociolinguistique du contact*, édité par Jacky Simonin et Sylvie Wharton. ENS Éditions. <https://doi.org/10.4000/books.enseditions.12480>.

Maingueneau, Dominique. 2016. « L'ethos discursif et le défi du Web ». *Itinéraires*, n°s 2015-3 (juin). <https://doi.org/10.4000/itineraires.3000>.

Manessy, Gabriel. 1993. « Vernacularité, vernacularisation ». In *Le français dans l'espace francophone*, édité par Didier De Robillard et Michel Beniamino. H. Champion.

Marcoccia, Michel. 2016. *Analyser la communication numérique écrite*. Armand Colin. <https://doi.org/10.3917/arco.marco.2016.01>.

« nouchi.com - Dictionnaire des mots et expressions nouchi ». s. d. Consulté le 12 août 2024. <http://www.nouchi.com/dico.html>.

N'zi, Yao Jacques Denos, et Jean-Claude Dodo. 2018. « Les langues ivoiriennes dans les politiques linguistiques en Côte d'Ivoire : historique, état des lieux et perspectives pour une

politique linguistique cohérente ». *Revue du Laboratoire des Théories et Modèles Linguistiques*, n° 15 (novembre): 40-50.

Organisation Internationale de la Francophonie. 2026. *La langue française dans le monde (2023-2026)*. Gallimard.

Panckhurst, Rachel. 2009. « Short Message Service (SMS): typologie et problématiques futures ». In *Polyphonies, pour Michelle Lanvin*, édité par Teddy Amavielle. Éditions LU.

Paveau, Marie-Anne. 2013. « Technodiscursivités natives sur Twitter. Une écologie du discours numérique ». *Epistémè : revue internationale de sciences humaines et sociales appliquées*, n° 9: 139-76.

Paveau, Marie-Anne. 2017. *L'analyse du discours numérique: dictionnaire des formes et des pratiques*. Cultures numériques. Hermann.

Ploog, Katja. 2001. « Le non-standard entre norme endogène et fantasme d'unicité: L'épopée abidjanaise et sa polémique intrinsèque ». *Cahiers d'études africaines* 41 (163-164): 423-42. <https://doi.org/10.4000/etudesafricaines.103>.

Ploog, Katja. 2002. *Le français à Abidjan: pour une approche syntaxique du non-standard*. Sciences du langage. CNRS éd.

Ploog, Katja. 2009. « La socio-indexicalité des dénominations langagières : la dynamique autour du nouchi abidjanais ». In *Le nom des langues III. Le nom des langues en Afrique subsaharienne : pratiques, dénominations, catégorisations. Naming Languages in Sub-Saharan Africa: Practices, Names, Categorisations*, édité par Carole de Féral. Peeters.

Simard, Yves. 1994. « Les Français de Côte d'Ivoire ». *Langue française* 104 (1): 20-36. <https://doi.org/10.3406/lfr.1994.5736>.